

Символізм і декоративність у сучасному мистецтві

Анотація. У статті досліджено трансформацію символізму та декоративності в контексті сучасного мистецтва XXI століття. Проаналізовано, як ці два естетичні напрями, що сформувалися на межі XIX-XX століть, адаптуються до нових соціокультурних реалій, набуваючи нових форм і значень під впливом глобалізації, цифрової революції та постмодерністської чутливості.

Ключові слова: символізм, декоративність, сучасне мистецтво, цифрові технології, постколоніалізм, культурна ідентичність, візуальні коди, глобалізація, екологічна криза, трансформація мистецтва.

Annotation. The article explores the transformation of symbolism and decorativeness in the context of 21st century contemporary art. It analyzes how these two aesthetic directions, formed at the turn of the 19th-20th centuries, adapt to new sociocultural realities, acquiring new forms and meanings under the influence of globalization, digital revolution, and postmodernist sensibility.

Keywords: symbolism, decorativeness, contemporary art, digital technologies, postcolonialism, cultural identity, visual codes, globalization, ecological crisis, art transformation.

У багатогранному світі сучасного мистецтва символізм і декоративність продовжують відігравати ключову роль, трансформуючись та адаптуючись до нових соціокультурних реалій. Ці два естетичні напрями, що сформувалися на межі XIX-XX ст. і мають глибоке історичне коріння в різних культурних традиціях людства, набувають нових форм і значень у контексті XXI ст. Вони не просто зберігають свою актуальність, а й набувають нової виразності в умовах глобалізації, цифрової революції та постмодерністської чутливості.

Символізм, що виник як реакція на натуралізм і позитивізм у мистецтві кінця XIX ст., нині трансформувався в потужний інструмент дослідження колективного несвідомого, архетипів і глибинних культурних кодів. Він дозволяє митцям говорити про невимовне, візуалізувати абстрактне і створювати мости між справжніми культурними традиціями. Декоративність повертається в центр художнього процесу, збагачена феміністичною критикою, постколоніальним дискурсом і новим розумінням ролі орнаменту в психології сприйняття.

Разом з цими двома напрямками створюється унікальна художня оптика, яка дозволяє не просто відображати, а й проблематизувати, осмислювати та переосмислювати складну реальність сучасного світу. Вони відображають глибинні зрушення в суспільній свідомості: від раціоцентризму до визнання множинності способів пізнання, від універсалізму до цінування різноманіття, від прогресистського наративу до циклічного розуміння історії та культури.

Символізм у сучасному мистецтві виходить далеко за межі історичного мистецького руху кінця XIX ст. Нині він проявляється як універсальний інструмент комунікації, що дозволяє митцям створювати багаторівневі наративи, доступні для інтерпретації як на особистому, так і на колективному рівнях. Сучасні символи часто поєднують в собі елементи архієписних культурних кодів з актуальними соціально-політичними контекстами, створюючи новий візуальний словник, що резонує з глобалізованою аудиторією.

На відміну від символізму минулого, який наближений до містицизму та духовних пошуків, сучасний символізм часто звертається до повсякденного досвіду,

переосмислюючи майбутні об'єкти та явища, надаючи їм нового звучання. Мобільні телефони, штучний інтелект, елементи масової культури та корпоративні логотипи залишаються потужними символами нашого часу, відображаючи трансформацію людської свідомості під впливом технологій. Художники звертаються до цих образів, щоб дослідити питання ідентичності, влади, споживання та екологічної кризи.

Декоративність, зі свого боку, переживає своєрідне відродження в сучасному мистецтві після десятиліть домінування мінімалізму та концептуального мистецтва. Це відновлення інтересу до декоративності та естетичної розкоші можна розглядати як реакцію на стерильність цифрового світу та глобальну стандартизацію. Митці звертаються до декоративних елементів як способу повернення до тактильності, рукотворності та культурної специфіки.

У цьому контексті декоративність набуває нового критичного виміру. Якщо раніше декоративне мистецтво часто маргіналізувалося як «менш вартісне» порівняно з «високим мистецтвом», то сьогодні ця дихотомія активно піддається переосмисленню. Сучасні митці звертаються до декоративних традиційних культур – від ісламських геометричних візерунків до українських вишиванок, від японських кімоно до африканських текстильних орнаментів – не тільки з естетичних міркувань, а й як до способу деколонізації мистецького канону.

Особливо цікавим є те, як символізм і декоративність переплітаються у роботах сучасних митців. Декоративні елементи часто набувають символічного значення, а символи вплітаються в декоративні композиції. Наприклад, у творах японсько-американської художниці Яйої Кусами повторювані декоративні елементи (горошки, дзеркальні поверхні) стають символами нескінченності та космічної єдності. А в інсталяціях британсько-нігерійського митця Йінкі Шонібаре розкішні, декоративно оформлені скульптури несуть потужне символічне навантаження, пов'язане з питаннями колоніалізму та культурної гібридності.

Цифрові технології відкрили нові горизонти для розвитку як символізму, так і декоративності. Генеративне мистецтво, створене за допомогою алгоритмів і штучного інтелекту, часто спирається на символічні структури та декоративні патерни, надаючи їм нову динаміку та інтерактивність. Віртуальна та доповнена реальність дозволяє художникам створювати імерсивні середовища, де символи та декоративні елементи оточують глядача, забезпечуючи багатосенсорний досвід.

Важливо відзначити й соціально-політичний аспект сучасного символізму та декоративності. У постколоніальному контексті звернення до локальних декоративних традицій стає актом культурної пам'яті та опорою глобальної гомогенізації. Символи, з іншого боку, часто використовують як інструменти політичного висловлювання – від феміністських переосмислень традиційних жіночих ремесел у творчості Джуді Чикаго до антивоєнної символіки в стріт-арті Бенксі.

У контексті екологічної кризи багато сучасних митців звертаються до природних форм і матеріалів, створюючи роботи, що символізують крихкість планетарних екосистем. Декоративні елементи, натхненні органічними структурами – від бджолиних стільників до річних кілець дерев – стають потужними нагадуваннями про нашу взаємозалежність з природним світом.

Отже, символізм і декоративність у сучасному мистецтві виходять далеко за межі формальних естетичних категорій. Вони функціонують як багатогранні інструменти культурної комунікації, що дозволяє митцям досліджувати складні питання ідентичності, пам'яті, влади та екології. У світі, що стрімко змінюється під впливом технологій, політичних трансформацій та екологічних викликів, ці два напрями продовжують еволюціонувати, відображаючи нашу колективну потребу у створенні змісту та естетичної краси.

Список використаних джерел:

1. Кириченко О. Категорія художнього образу як проблема естетичного освоєння світу в процесі творчої діяльності студентів художньо-графічного відділення. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки*. Кіровоград, 2016. Вип. 147. С. 77-81.
2. Кізім С.С., Зузяк Т.П., Соловей В.В., Марущак О.В. Графічна діяльність у професійній підготовці здобувачів вищої освіти з декоративного мистецтва засобами цифрових технологій. *Мистецтво в культурі сучасності: теорія та практика навчання*. 2024. № 4. С. 52-59. URL: [https://doi.org/10.31652/3041-1017-2024\(4\)-07](https://doi.org/10.31652/3041-1017-2024(4)-07).
3. Марущак О., Зузяк Т., Соловей В., Кізім С. Синергія цифрових технологій та засобів національного орнаменту у формуванні естетичних уявлень фахівців культури та мистецтва. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 9(15). С. 770-781.
4. Марущак О.В., Довженко М.В., Мудрак Н.В. Стилїзація та декоративна інтерпретація як особливий вид художньої творчості. *Проектування змісту і технологій художньо-графічної підготовки та художньо-творчої діяльності здобувачів вищої освіти (студентів) і молодих учених*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2024. Вип. 3. С. 34-39.
5. Марущак О.В., Кравець В.М., Мудрак Н.В. Декоративний рисунок як універсальний інструмент умовно-декоративного сприйняття світу. *Актуальні питання науки, освіти і суспільства: теорія і практика*: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (м. Умань, 28 жовтня 2022 р.): у 2 ч. Умань: ЦФЕНД, 2022. Ч. 1. С. 73-74.
6. Марущак О.В., Масюк В.О. Декоративність як форма організації художнього образу. *Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2022. Вип. 5. С. 187-192.
7. Марущак О.В., Романенко С.В., Будикіна Б.С., Павловська Є.А. Художньо-образна мова формування декоративної композиції. *Scientific Research: Theoretical Foundations and Practical Applications*. Proceedings of the VII International scientific and practical conference. (January 24-26, 2024) Vienna, Austria, International Scientific Unity. 2024. Pp. 57-61.
8. Марущак О.В., Соловей В.В., Давидюк А.В., Хуан Чжічунь, Заєць Л.В. Створення художнього образу виробів декоративно-ужиткового мистецтва у проектно-художній діяльності. *Innovative development of science, technology and education*. Proceedings of the 4th International scientific and practical conference. Perfect Publishing. Vancouver, Canada. 2024. Pp. 466-476.